

ІСТОРІЯ ФОЛЬКЛОРИСТИКИ

УДК 821.162.1.09"18"Ю.Дунін-Борковський
7.03=161.2:398.8

Епізод із ранньої українсько-польської співпраці у фольклористиці

Роман КИРЧІВ

Доктор філологічних наук, професор,
дійсний член НТШ, провідний науковий співробітник
Інституту народознавства НАН України
79000, м. Львів, проспект Свободи, 4
e-mail: inst@ehtnolod.Lviv.ua

У статті проаналізовано незакінчений рукопис Юзефа Дуніна-Борковського (1809–1843) – письменника, одного з активних діячів польського культурного життя в Галичині. Рукопис праці знайдено серед матеріалів львівського антиквара Юзефа Томасіка у Львівській національній науковій бібліотеці ім. В. Стефаника НАН України. Своє дослідження польський фольклорист почав писати на основі матеріалів про збірники народних пісень Вацлава з Олеська, К. Вуйціцького, Я. Конопки, Жеготи Паулі, що підготували для нього його українські колеги та близькі приятелі І. Вагілевич і Я. Головацький. На думку автора, незавершений рукопис є цікавим документом романтичної фольклористиці, однією з небагатьох збережених праць зі спадщини ще досі мало вивченого вченого Ю. Дуніна-Борковського, одним із свідчень його активного зацікавлення українським фольклором, близьких зв'язків і продуктивного співробітництва з українськими культурними діячами. Нижче подано збережену частину тексту статті Ю. Дуніна-Борковського в українському перекладі.

Ключові слова: рукопис, народні пісні, фольклористика, збірники, співпраця.

У збірці матеріалів відомого львівського антиквара кінця XIX – початку XX ст. Юзефа Томасіка, що зберігається у Львівській національній науковій бібліотеці ім. В. Стефаника НАН України, мою увагу привернув рукопис, озаглавлений «Wzmianka o zbiorach pieśni ludu, mianowicie o pieśniach ludu ruskiego w Galicyi, wydanych przez Żegotę Paulego» (Lwów, 1839–1840, tomów 2) [11]. Рукопис незакінчений, його автор не значиться.

У цій же справі зберігається низка рукописних матеріалів польською мовою, в яких упізнається характерний почерк українських культурних діячів із гуртка «Руська Трійця» І. Вагілевича і Я. Головацького. Це аналітичні розробки, що стосуються українського матеріалу збірника польських і українських галицьких пісень Вацлава з Олеська (Pieśni polskie i ruskie ludu galicyjskiego. – Lwów, 1833) і, головним чином, першого і другого томів збірника українських пісень Жеготи Паулі (Pieśni ludu ruskiego w Galicyi. – Lwów, 1839. – Т. 1; 1840. – Т. 2).

Ознайомлення з матеріалами цієї справи переконує, що нотатки І. Вагілевича та Я. Головацького прямо стосуються змісту незакінченого рукопису статті, що автор тієї статті великою мірою скористався ними, зокрема цілком оперся на їхні дані у своїх судженнях і висновках щодо публікацій українських пісень у збірниках Вацлава з Олеська і Ж. Паулі. І більше того: з аналізу рукописів можна зробити висновок, що робота над статтею і нотатками була взаємопов'язаною, об'єднаною спільним задумом і метою.

Отже, маємо тут факт конкретної співпраці кількох авторів, результатом якого мав бути науково-критичний розгляд перших польських видань народних пісень,

головно українських, – по суті, перша праця такого характеру в Галичині. Її актуальність зумовлювалася потребами дальшого розвитку фольклористики і деякими іншими причинами.

Учасники гуртка «Руська Трійця» приділяли велику увагу збиранню, дослідженню та публікації фольклору. Розглядаючи народну традиційно-побутову культуру як істотний етовизначальний фактор і основу розвитку національної професійної культури, М. Шашкевич і його однодумці пильно стежили за всім, що робилося у слов'янському, зокрема й українському, народознавстві. Появу першого в Галичині об'ємного збірника польських і українських народних пісень Вацлава з Олеська [31] вони зустріли з ентузіазмом. Водночас це видання дало привід і для критичних зауважень, і певного незадоволення з їхнього боку. Негативну реакцію викликало особливо те, що видавець всуміш подав польські й українські пісні, надрукувавши останні латинкою і допустивши при цьому неточності і помилки, а найбільшою мірою те, що висловлені в передмові деякі міркування по суті відмовляли українській літературі в праві на самостійне існування. У листі до московського професора М. Погодіна від 8 березня 1836 р. І. Вагилевич відзначав, що навколо збірника Вацлава з Олеська ведуться суперечки, що українські пісні в ньому передані погано, а видавець має на увазі більше польську словесність, ніж українську [19: 146].

Ще більше незадоволення викликав двотомний збірник українських пісень Жеготи Паулі [30]. З листування і спогадів знаємо, що Ж. Паулі, який з 1832 р. навчався у Львівському університеті і виявляв активне зацікавлення народною культурою, підтримував близькі зв'язки з гуртком М. Шашкевича. Доступними для молодого польського народознавця були й фольклорні матеріали членів гуртка, якими він, як підтверджують спеціальні дослідження, великою мірою скористався¹. Але у своєму збірнику Ж. Паулі не зазначив цього – так само, як і стосовно використаних ним багатьох друківаних джерел.

Та найприкріше вражала наявність численних помилок у текстах пісень, неточності й курйози в коментуванні їхнього змісту та в поясненнях слів, зумовлені недостатнім знанням Ж. Паулі народної мови, традиційної культури і побуту українців. В інформації про львівські літературні новини, надрукованій у Москві, І. Вагилевич зазначив, що збірник українських пісень Ж. Паулі «дуже лихий, а під точкою язика немає ніякої ціни» [5: 534–535]. Аналогічну оцінку дав цьому виданню і Я. Головацький у листі до О. Бодяньського від 14 березня 1844 р., вказуючи, що «дуже осторожно его уживати треба», оскільки упорядник, «сам не уміючи поруськи, переписав блудно як що під руку йому попалося, чужіє зборники, лихо писання, ще гірше попсовав, ба і друковане показив, так що на кождім листку повно помилок...» [18: 127].

З цього бачимо, що збережені матеріали І. Вагилевича і Я. Головацького були тісно пов'язані з темою, яка дуже цікавила їх і якій вони приділяли багато уваги. Але хто ж автор незакінченого рукопису, з яким їх з'єднала співпраця над цією темою?

Для відповіді на це питання цінною, перш за все, є інформація І. Вагилевича в листі до М. Погодіна від 27 травня – 6 червня 1843 р. [15: 643–644], частина якого була надрукована адресатом у журналі «Москвитянин» під заголовком «Из письма к редактору из Львова» [13: 227–229]. Повідомляючи про смерть поета й організатора українського культурного руху в Галичині М. Шашкевича і польського письменника Юзефа Дуніна-Борковського, І. Вагилевич зазначив, що серед ненадрукованих праць останнього є і «Замечания на собрание песен И[гнатия]

¹ Зокрема праця М. Возняка «До джерел українського пісенного збірника Жеготи Паулі» (Возняк М. У століття «Зорі» Маркіяна Шашкевича (1834–1934). – Львів, 1936. – Ч. 2. – С. 147–216).

Ж[еготы] Паули» [13: 229]. Те, що ця згадка стосується саме характеризованого незакінченого рукопису, підтверджується й ідентифікацією його почерку з іншими збереженими автографами Ю. Дуніна-Борковського².

Отже, авторство рукопису статті не залишає ніякого сумніву, він належить одному з активних діячів польського культурного життя в Галичині, письменникові Юзефу Дуніну-Борковському (1809–1843).

Досі ще недостатньо вивчені зв'язки й особисті взаємини української інтелігенції 30–40-х років XIX ст. у Галичині із представниками тогочасного польського культурного руху. На основі відомих фактів знаємо, зокрема, про контакти членів гуртка «Руська Трійця» зі своїми польськими ровесниками із прогресивного львівського літературно-наукового угруповання «зевончиків» (від назви організованого ними альманаху «Ziewonia»; перший випуск виданий у Львові 1834 р., другий – у Празі 1838 р. і перевиданий у Страсбурзі 1839 р.), ядро якого складали брати Юзеф і Александер (Лешек) Борковські, Август Бельовський, Люціан Семенський.

Діячів цього угруповання зближали з «Руською трійцею» демократичний напрям поглядів на суспільно-політичні питання, ідеї слов'янської єдності, опозиційне ставлення до консервативних тенденцій старших поколінь польської й української інтелігенції, спільні зацікавлення пам'ятками історії та культури, захоплення етнографією і фольклором, романтичний характер літературно-естетичних позицій, звертання в літературній і науковій діяльності до українського матеріалу та деякі інші моменти. Варто зауважити, що навіть долі їхніх основних видань були аналогічними: об'єднані реакційні сили не допустили до читача першосток нової української літератури в Галичині – альманах «Русалка Дністровая» (надрукований у Будапешті 1837 р.), так само і празький випуск альманаху «Ziewonia» був затриманий і знищений австрійською поліцією під час увезення до Львова.

М. Шашкевич та його товариші були причетними до реалізації непоодиноких літературних і наукових заходів польських колег, допомагали їм своїми матеріалами, порадами, відомостями, виконували не раз роль лоцманів у навколишньому морі українського матеріалу. Особливо багато і плідно співпрацював із «зевончиками» І. Вагилевич.

У цьому контексті цілком природно постає й обговорюваний тут факт спільної праці Ю. Дуніна-Борковського, І. Вагилевича і Я. Головацького над розглядом видань українських пісень у Галичині.

Участь саме Ю. Дуніна-Борковського в цій спільній справі пояснюється і своїми окремими причинами. Насамперед, його активним інтересом до фольклору та участю у збирацькій фольклористичній роботі. Ці аспекти його діяльності залишаються майже невисвітленими, хоч на основі наявних фактів можна судити, що він чи не найбільш серйозно з усіх «зевончиків» займався фольклором. Про це свідчить низка прижиттєвих публікацій Ю. Дуніна-Борковського, матеріали, що потрапили до посмертного видання його творів [23], відповідні згадки в листуванні сучасників, архівні джерела, подяка Ж. Паулі Ю. Борковському у передмові до збірника польських пісень з Галичини за те, що він віддав свої записи народних пісень для цього видання [29], тощо.

² У свій час польський літературознавець Броніслав Чарнік вказував на складну долю літературної спадщини Ю. Дуніна-Борковського, внаслідок чого уціліли тільки деякі його рукописи (Czarnik Br. List Józefa Dunina-Borkowskiego, słowo o jego literackiej spuściznie // Pamiętnik Literacki. – R. 14. – 1916. – S. 306-311). Хочу зауважити, що тут ще потрібні відповідні пошуки і дослідницька робота щодо виявлення й атрибуції рукописних матеріалів Ю. Борковського в різних архівних збірках, зокрема у згаданій збірці Томасіка – у руки останнього потрапив чималий корпус матеріалів із архіву братів Юзефа і Лешка Борковських. Звертаю також увагу, що в Центральному державному історичному архіві України у Львові зберігається збірка коломийок «Kolomyjki zebrane przez Józefa hr. Dunina Borkowskiego...», які записав Ю. Борковський (Фонд 134. – Оп. 1. – Од. зб. 441).

Наявні достатні підстави і для того, щоб ствердити, що в сфері фольклористичних і творчих зацікавлень Ю. Борковського була, зокрема, уснопоетична творчість українського народу. Він народився і часто перебував у селі Великі Дідушичі (тільки не на Покутті, як значиться в біографічних довідках про нього, а на бойківському Підкарпатті теперішнього Стрийського району Львівської області). Саме тут і в родинному маєтку Борковських у селі Городку над Дністром (нині Заліщицького району Тернопільської області) він, очевидно, починав збирати народні пісні. Це особливо видно із записів згаданої вище збірки коломийок Ю. Борковського, велика частина яких характеризується мовно-діалектними особливостями підкарпатської Львівщини. Цікавим із цього погляду є й польський переклад Ю. Борковського старовинної української пісні про Чурила, записаної, як він зазначив, над Дністром у Чортківському повіті (у минулому село Городок адміністративно належало до цього повіту) і його цінний з етнографічного погляду опис народного танцю «Чурило», що виконувався в супроводі співу цієї пісні [25: 516–519].

До сказаного мною в іншому місці про зв'язки Ю. Борковського з українським фольклором [6: 66–70] слід ще додати польські переклади двох народних колядок, надруковані 1842 р. [28: 71–73]. Але й це ще, напевно, далеко не все, що стосується цієї теми. Хоч при житті Ю. Борковського в друку з'явилось небагато з його «ucraïnica», однак жваве зацікавлення українським фольклором було добре відоме сучасникам. Згадки про це зустрічаємо в листуванні та інших матеріалах. Український фольклорист І. Бірецький мав намір передати Ю. Борковському свою збірку записів лемківських народних колядок [7: 48]. Мали місце і конкретні дії з боку польського письменника щодо видання цінної збірки українських народних колядок в записах І. Вагилевича. В. Мацейовський повідомляв у 1842 р., що «в даний час у Львові Ю. Борковський займається виданням українських колядок» [28: 74]. Про це писав і І. Вагилевич у листі до М. Погодіна від 3 січня 1842 р. [15: 639, 12: 534]. На жаль, цю важливу справу не було тоді зреалізовано.

Коли ще додати, що на початку 40-х років І. Вагилевич був у дуже близьких, приятельських взаєминах із Ю. Борковським, проживав навіть деякий час у його домі та користувався його підтримкою, то матимемо хоча б ескізу картину тих реальних обставин і чинників, якими зумовлювалася і на яких ґрунтувалася їхня співпраця. Хронологічно вона припадає на початок 40-х років.

Важко сказати кому належала ініціатива задуму і плану спільної роботи над критичним розглядом видань збірників українських народних пісень у Галичині. Швидше за все виникла вона на ґрунті співзвучності їхніх поглядів на цей предмет і розуміння потреби компетентного, ділового аналізу й осмислення наявних напрацювань у цій ділянці. І головне – насущна турбота про розвиток видань фольклорних текстів, щоб усунути допущені помилки, не переносити їх у наступні видання, не повторювати у майбутньому і підняти справу публікації народних пісень на вищий рівень.

Самі деталі спільного опрацювання цієї теми, очевидно, обговорив під час зустрічей Ю. Борковський з І. Вагилевичем, який залучив до цієї справи і Я. Головацького. Розподіл праці визначився досить чітко: завданням І. Вагилевича і Я. Головацького було підготувати аналітичну інформацію про українські пісні у збірнику Вацлава з Олеська, а також у двотомнику Ж. Паулі, Ю. Борковський мав узагальнити ці дані у своєму синтезі.

Немає сумніву, що українська сторона була зацікавлена у співпраці з Ю. Борковським. Головно тому, що йшлося про польські видання, судження про які з боку відомого і авторитетного в галицьких літературно-наукових колах польського діяча мали в очах громадськості свою особливу вагу та дієвість. Ефективність критичного виступу Ю. Борковського підсилювалася й тією обставиною, що збірник Ж. Паулі був присвячений йому та його братові Александру, а отже, судження

автора статті повинні були піднятися і над цим психологічним фактором. По-друге, Ю. Борковський належав до компетентних авторів, мав прогресивні фольклористичні погляди і, як вказувалося вище, сам займався збирацькою роботою. По-третє, за відсутності українських періодичних видань у Галичині І. Вагилевич і Я. Головацький не мали можливості висловитися про цей предмет із такою відвертістю і повнотою, як Ю. Борковський.

Як видно із підготовлених матеріалів, І. Вагилевич і Я. Головацький дуже серйозно поставилися до свого завдання і виконали великий обсяг дослідницько-аналітичної праці. І. Вагилевич підготував список українських пісень ненародного походження у збірнику Вацлава з Олеська із вказівкою при деяких піснях їхнього авторства і при більшості – із загальним визначенням «дяківська композиція»³. Він також посторінково розглянув неточності й помилки в коментарях і примітках першого та другого томів збірника Ж. Паулі [9: арк. 26–27], зробив об'ємний реєстр мовних помилок у текстах пісень, зумовлених неточним транскрибуванням українських слів польським алфавітом і недостатнім знанням народної мови⁴. І. Вагилевичу належить також критичний перегляд доданого до збірника Ж. Паулі словника з суттєвими уточненнями та поправками тлумачень народних слів і виразів [9: арк. 28].

Я. Головацький опрацював список пісень збірника Ж. Паулі, взятих з інших друкованих джерел, зокрема зі збірників М. Максимовича (1827, 1834 pp.), «Русалки Дністрової» (1837), І. Прача (очевидно, 1815 р. видання) та ін. із цінними текстологічними помітками про дослівне використання тих чи інших пісень, а чи з перекручуваннями, різночитаннями і змінами в текстах.

Матеріали І. Вагилевича і Я. Головацького містять багато цікавих відомостей з історії пісень. У них уперше в Галичині вказується, що автором широко популярної української пісні «Іхав козак за Дунай», відомої в той час також у німецькому перекладі Т. Кернера, польському К. Бродзінського, французькою і чеською мовами, є Семен Климовський (у написанні Вагилевича – Клюмовський). Цю інформацію подано вочевидь на основі відповідної примітки збірника українських пісень М. Максимовича (Москва, 1827. – С. 216).

Вперше зазначено тут і авторство монаха-василіянина Юліана Добриловського (1760–1825) щодо вміщених у збірнику Вацлава з Олеська пісень «Станьмо, браття, в коло», «Дай же, боже, добрий час», «Днесь пора і той час» (с. 88, 90, 91). Цю відомість І. Вагилевич міг почерпнути з популярної в інтелігентських колах традиції, а може й виніс її з часу свого навчання в Бучацькій василіанській нормальній школі. У пізнішій статті «Замітки о руській літературі» (1843) він назвав Ю. Добриловського автором лише двох перших пісень [14: 153].

Привертає увагу фрагментарна заувага І. Вагилевича до пісні «Гей, я козак з України», надрукованої у Вацлава з Олеська (с. 202), – композиція в Князьніна». Це, без сумніву, вказівка на зв'язок цієї пісні з піснею у драмі польського письменника Францішека Князьніна (1750–1807) «Troiste wesele» (1788), яку співає персонаж цього твору Козак Захаренко [27: 211–212]. Справа в тому, що тексти пісень у п'єсі та збірнику Вацлава з Олеська не ідентичні, але їхня спорідненість незаперечна. За свідченням Ф. Князьніна, задум його п'єси виник під впливом

³ Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів. – Фонд 671. – П. 14. – Арк. 17–18. На наявність серед українських пісень збірника Вацлава з Олеська значної кількості «композицій (творів – Р. К.) дяків» звернув увагу К. Вл. Вуйціцький у передмові до свого збірника «Pieśni ludu Białochrobatów, Mazurów i Rusi znad Vugu» (Варшава, 1836. – Т. I. – С. 8–9). І. Вагилевич конкретизував це зауваження своїм списком.

⁴ Там само. – Фонд 671. – П. 14. – Арк. 29–32. Тут неправильно пронумеровано аркуші рукопису. Аркуш із номером 23 повинен бути після аркуша з номером 32, на ньому міститься закінчення посторінкового розгляду мовних помилок і список неправильних тлумачень у словнику.

популярних пісеньок, і сюжет її було скомпонувано так, щоб ці пісні знову прозвучали зі сцени [27: 171]. Отже, і для пісні Захаренка була, напевно, використана вже готова пісня – одна з тих, що, за словами І. Франка, складалися при дворах «для потіхи панів» [20: 115] та були в обігу дворових козаків і челяді. Автор п'єси міг лише її пристосувати до свого персонажа – так як це він, зрештою, робив і з польськими піснями⁵.

Фіксація цього факту засвідчує добру обізнаність І. Вагилевича з польською літературою, його дослідницьку спостережливість і глибоке розуміння природи народної пісні, яке дало йому можливість безпомилково сконстатувати ненародне походження і 30 інших українських пісень у збірнику Вацлава з Олеська. Тож коли згодом І. Франко не залежно від нотаток І. Вагилевича (вони були йому невідомими) також переглянув під таким же кутом зору збірник Вацлава з Олеська, його список українських пісень ненародного походження («дворецьких») – за визначенням І. Франка) вийшов значно більшим (75 одиниць), але в це число ввійшли майже всі пісні з реєстру його попередника [20: 116–117].

Дуже важливою з науково-пізнавального погляду є заувага І. Вагилевича в цьому матеріалі, що баладна пісня про продаж братом сестри турчині у першому томі збірника Ж. Паулі – це дослівний передрук із «Русалки Дністрової» (1837) і що до тексту цієї пісні доклав руку прихильник «Руської трійці» і меценат, директор школи в Коломії Микола Верещинський: «Nota bene. Остання пісня є композиція М. Верещинського чи радше поєднання двох пісень одного змісту. Одна з них уміщена у збірнику пісень Вацлава з Олеська» [8].

Ця нотатка звертає увагу на те, що М. Верещинський був причетний до альманаху «Русалка Дністровая» не тільки пожертвою певних коштів на його видання, але й як контамінатор одного його тексту. Досі цей факт залишався невідомим⁶.

Замітки Я. Головацького також дають предметну інформацію про кількісне та якісне використання у збірнику Ж. Паулі пісень із друкованих джерел. Серед останніх вказуються, зокрема, і твори Г. Квітки-Основ'яненка, з яких взято декілька пісень. Достовірність основної більшості його даних, зауважень і спостережень підтверджується пізнішим дослідженням цієї теми М. Возняка [1: 160–189]. Примітним є те, що ні І. Вагилевич, ні Я. Головацький ніде не згадують про залучення до збірника Ж. Паулі чужих рукописних матеріалів, хоч про це в їхньому тогочасному листуванні згадується, наприклад, у цитованому вище листі до О. Бодяньського від 14 березня 1844 р.

Різні відомості про пісенні тексти збірника Ж. Паулі зустрічаються і в тих місцях заміток І. Вагилевича, де йдеться про мовні помилки. У низці випадків вказується на ненародне походження пісень, їхні літературні обробки, стилізації тощо. І взагалі, наголошу на цьому ще раз, замітки І. Вагилевича та Я. Головацького – результат серйозної дослідницької праці, вони мають значну вагу як з історичного погляду, так і багатьма цікавими думками, оскільки й нині можуть бути продуктивними для фольклористичних і мовознавчих студій.

Ю. Борковський дуже уважно поставився до матеріалів, які підготували його українські співробітники. Це засвідчують його помітки на рукописах І. Вагилевича і Я. Головацького, зауваження на полях, між рядками, узагальнення деяких моментів, окремі вибірки і заготовки для статті, та й чистова частина її тексту, в якому поряд із синтетичним осмисленням фактологічних та інтерпретаційних даних із записок його співробітників уведено і цілі текстові фрагменти.

⁵ Докладніше про українську тему п'єси Ф. Князьніна і вказану пісню див.: Кирчів Р. Українська пісня в творчості польських письменників доби Просвіщення // Міжслов'янські фольклористичні взаємини. – К., 1963. – С. 197–204.

⁶ Докладніше про це див.: Кирчів Р. Чий запис пісні про Романа й Оленочку в «Русалці Дністровій»? // Народознавчі зошити. – 2000. – № 3. – С. 465–472.

Стаття починається характерними для романтичної фольклористики та літературної критики положеннями про цінність народних пісень як пам'яток історії і культури, їхню важливість для пізнання душі простолюду, збагачення національної мови й розвитку літератури. Уже зі вступних рядків видно, що Ю. Борковський поділяв погляди на фольклор як творчість простого люду, вираз його думок, настроїв і високої поезії. Чітко окреслено й розуміння історичного характеру фольклору, його змінності в часі, зумовленої тісним зв'язком зі своєю епохою, з умовами життя та побуту його творців і носіїв.

У дусі романтичних поглядів автор веде мову про давній зв'язок писемної літератури з народною поезією і вплив останньої на найбільші літературні здобутки різних народів. Вказує, зокрема, на глибокі традиції звертання до народної творчості в польській літературі, засвідчені відповідними фактами у творчості Яна Кохановського, М. Рея, С. Кльоновича, Зіморовичів та ін.

Характеризуючи посилене зацікавлення фольклором в той час, Ю. Борковський пов'язує його з потребою зберегти чистоту й самобутність національної культури від нівеляційного впливу чужоземщини. Тут він відзначає народознавчу діяльність провідних слов'янських діячів, виділяє особливо Вука Караджича і Зоріана Доленгу-Ходаковського. Останній, за словами автора статті, став творцем ідеї збереження національної культури від занепаду, спрямував увагу до належного поцінування і збирання духовних надбань, що були створені та збережені під задимленою селянською стріхою, навчив шукати розум і красу не поза кордонами вітчизни, а на власній землі.

Все це думки і висловлювання, які в різних варіантах часто можна було зустріти в тогочасних виступах слов'янських (і в тому числі польських) романтиків. Інтерпретації цих положень Ю. Борковського відзначаються широким, подекуди загальноєвропейським поглядом і чіткими демократичними акцентами. Звертає на себе увагу і більш діловий та критичний підхід до розгляду тієї роботи, яку вже виконано і яку надалі здійснює у справі збирання, вивчення та публікації фольклору, доробку тих, що ступили на дорогу, вказану З. Доленгою-Ходаковським.

Тут і далі простежуємо в статті співзвучність поглядів Ю. Борковського з засадами тієї романтичної фольклористики, яка після загального захоплення всім, що іменувалося народним, почала більш вимогливо ставитися до цього феномену. Учений виступив проти дилетантства і спрощенства у ставленні до фольклору, назвав помилковим уявлення – начебто для видання народних пісень нічого більше не треба, тільки здорових рук, щоб записати пісню з вуст співака або скопіювати з чужих записів. Автор наголошує, що справжню користь можуть принести тільки фольклорні збірки, які підготують компетентні люди, хто добре володіє народною мовою з розмаїттям її говірок, глибоко ознайомлений із життям, побутом і культурою простих людей, уміє з ними говорити і здатний не просто фіксувати все, що лежить на поверхні, а може шукати і знаходити глибинно.

Ю. Борковський актуалізує і низку інших істотних фольклористичних питань. Особливо примітними є його текстологічні вимоги. У час, коли писали статтю, текстології записів фолькорних творів приділяли ще дуже незначну увагу. Ю. Борковський обстоює вимогу точної фіксації народних пісень – «без жодних змін, а тим більше без будь-яких поправок, все так записувати, як народ співає» – із повним збереженням слів, характерних особливостей фонетики і стилістики.

Вимоги максимальної передачі автентики народних пісень у записі дотримувався Ю. Борковський і у власній збирацькій практиці. Коломийки згаданої збірки записав Ю. Борковський латинським алфавітом, але у всіх 216 піснях дуже точно передано не тільки змістові й образні особливості, а й характерні мовно-діалектні риси. Для цього записувач уживав і додаткових надрядкових значків:

Oj jakij to Stryj welykij, bodaj zawalyū sie,
To ne jeden paruboczok u nim zabawyū sie [22].

Глибока повага Ю. Борковського до народної поезії, простоти й образності її вислову простежується і в його польських перекладах українських коломийок, колядок та інших пісенних текстів, а також і в теоретичних висловлюваннях щодо перекладу народних пісень на інші мови. Це бачимо уже в його юнацькій рецензії на польські переклади новогрецьких пісень А. Ходзька [24: 265-282] і ще виразніше в пізніших виступах. Відповідаючи на повідомлення письменника й етнографа Е. Коритка про його переклади словенських пісень на польську мову, Ю. Борковський писав у листі від 10 серпня 1838 р.: «Дуже добре робиш, що перекладаєш білим віршем: так буде точний переклад і нічого не треба буде віддавати в жертву римі» [21: 538].

Отже, критерії високої вимогливості, з якою Ю. Борковський підходив до розгляду текстології знаних натовді публікацій народних пісень, не були випадковими, а закладеними в самій системі його фольклористичних й естетичних переконань. У непоодиноких моментах вони були неординарними й новаторськими для свого часу. З цими поглядами повністю солідаризувалися І. Вагилевич і Я. Головацький.

З позиції утвердження критичного методу у фольклористиці розглядає Ю. Борковський тогочасний польський досвід у збиранні та публікації народних пісень. Він установлює свій, дещо незвичний якісний ряд проведення цієї роботи, в якому після З. Доленги-Ходаковського на перше місце ставить фольклористичну діяльність К. Вуйціцького, далі видавця збірника «Pieśni ludu Krakowskiego» (1840) Ю. Конопки й аж тоді Вацлава з Олеська. Про останнього пише, що він сам не збирав народних пісень, а використав чужі записи. Взагалі тут впадає в очі явно упереджене ставлення автора статті до Вацлава з Олеська і не зовсім об'єктивна оцінка його праці. Однак ці й інші зауваження Ю. Борковського варто мати на увазі, враховуючи те, що походять вони від сучасника, свідка і безпосереднього активного учасника фольклористичного й літературного руху того часу, людини, особисто знайомої і зв'язаної приятельськими стосунками з багатьма діячами цього руху.

Зрештою те, про що пише Ю. Борковський у статті стосовно збірника Вацлава з Олеська, очевидно, було предметом суджень у тогочасних літературно-наукових колах. Уже сучасники називали цілу низку польських і українських збирачів, записами яких скористався Вацлав з Олеська. Та питання походження матеріалів його збірника досі залишається належно нез'ясованим. Відгомоном дискусій навколо цього видання були, зокрема, і критичні зауваження К. Вуйціцького у примітці до однієї з його статей 1833 р. [33: 292], і в передмові його збірника пісень 1836 р. [32: 8-9].

Спираючись на згадані зауваження І. Вагилевича до збірника Вацлава з Олеська, Ю. Борковський розширив і конкретизував критичні замітки К. Вуйціцького. У тексті своєї статті він повністю наводить список українських пісень ненародного походження у збірнику, який підготував І. Вагилевич. Автор статті підтримав і думку «Руської трійці» про те, що українська мова в багатьох місцях збірника «дуже покалічена», а орфографія видавця не всюди передає властиве їй звучання.

Після оглядових зауважень про збірники народних пісень Вацлава з Олеська, К. Вуйціцького, Я. Конопки, книжки польських пісень Ж. Паулі (1838) Ю. Борковський мав намір докладніше зупинитися, як зазначено в заголовку статті, на двотомнику українських пісень Ж. Паулі, в якому, за його словами, допущено найбільше грубих помилок. Критику цього видання Ю. Борковський почав від заперечення поверхового підходу до справи компонування збірника пісень без належного знання предмета. Вважає такий підхід особливо недопустимим у пра-

цях, що містять пам'ятки національної культури, оскільки помилки в них можуть спричинитися до неправильного уявлення про народ і його вдачу.

Слід зауважити, що в романтичній фольклористиці навряд чи знайдуться аналогі такого глибокого погляду на сутність і завдання праці збирачів та видавців пам'яток народнопоетичної творчості. Ю. Борковський закидає Ж. Паулі недостатнє знання української мови і відсутність чіткого принципу в доборі матеріалу до збірника, уведення до нього пісень зі збірника М. Максимовича, чимало з яких у Галичині не відомі. На цьому системний виклад статті обривається.

Як можна судити із наступних чорнових заміток і начерків до її продовження та інших матеріалів, далі автор, опираючись на конкретних відомостях, які підготували І. Вагилевич і Я. Головацький, повинен був зупинитися на розгляді мовних і текстологічних помилок збірника, неточностей коментарів та неправильних тлумачень упорядником пісенних слів і виразів. У двох місцях чорнових текстових заготовок зустрічаємо мотивації захисту К. Вл. Вуйціцького від звинувачення в тому, що він скористався в своєму збірнику пісень чужими матеріалами⁷. Ю. Борковський гостро картає Ж. Паулі за спробу принизити К. Вуйціцького, нагадує, що останній заплатив Ж. Паулі за відписи кількох пісень із рукопису його збірника [9]. Це також один із цікавих штрихів до історії романтичної фольклористики.

Статтю, на жаль, не було закінчено. Перешкодили цьому, очевидно, хвороба і передчасна смерть автора, а, може, і якісь інші причини. А шкода, бо її публікація у свій час могла принести чималу користь. А також попередила б і ті сумніви, які виникли згодом у О. Піпіна та інших авторів щодо правдивості сказаного про історію збірника українських пісень Ж. Паулі у пізніших спогадах Я. Головацького [3: 646-647, 4: 14] і викликали відому дискусію [16: 374-377; 2: 22-42; 17: 442; 26: 658-662].

Зрештою, ця дискусія не внесла потрібної ясності, а скоріше змістила погляд на це питання в непродуктивну площину звинувачення Я. Головацького в необ'єктивності та тенденційності.

Коли сьогодні аналізувати судження Ю. Борковського, І. Вагилевича, Я. Головацького про збірник українських пісень Ж. Паулі, то не можна не помітити в них надто загострений критицизм і, мабуть, завелику, як для того часу, вимогливість. Мали в них місце і деякі помилкові, неточні твердження, неслухні закиди. Але ця критика виходила аж ніяк не з упередженості, тенденційності, мотивів особистісного характеру і т. д. Як переконують матеріали характеризованої справи, претензії (і немалі) до праці Ж. Паулі мали під собою підставу. Тому автори цих матеріалів вважали потрібним конкретно вказати помилки і недоліки цієї праці, вбачаючи в цьому, крім науково-фольклористичного завдання, і практичну прикладну мету – щоб, як зазначив Ю. Борковський в одній зі своїх заміток, власники збірника Ж. Паулі могли виправити наявні в ньому помилки і мати з нього якусь користь [10].

Прикметним є й те, що погляд про потребу підвищення якості підготовки видань народних пісень, зокрема українських, критичний підхід до збірників Вацлава з Олеська і Ж. Паулі поділяли тогочасні польські й українські культурні діячі і що ця проблема стала предметом їхньої спільної уваги та праці. Очевидно, у цьому й полягає найбільшою мірою історико-культурна цінність матеріалу.

Нижче додаємо в українському перекладі збережену частину тексту статті Ю. Борковського за автографом у вказаній архівній справі (арк. 1–6). Публікація цього матеріалу доцільна тому, що це цікавий документ романтичної фольклористики, одна з небагатьох збережених праць із спадщини маловивченого ще досі письменника і вченого Ю. Дуніна-Борковського, свідчення його активної співпраці з українським фольклором, близьких зв'язків і продуктивного співробітництва з українськими культурними діячами.

⁷ Цей закид висловлено в кінцевій замітці збірника Ж. Паулі «Pieśni ludu polskiego w Galicyi» (Lwów, 1838).

ЛІТЕРАТУРА

1. *Возняк М.* До джерел українського пісенного збірника Жеготи Паулі // *Возняк М. У століття «Зорі» Маркіяна Шашкевича (1834–1934).* – Львів, 1936. – Ч. 2. – С. 147–216.
2. *Головацький Я.* Заметки и дополнения к статьям г. Пыпина, напечатанным в «Вестнике Европы» за 1885 и 1886 годы. – Вильно, 1888.
3. *Головацький Я.* К истории галицко-русской письменности (несколько замечаний на письма И. Вагилевича к М. П. Погодину // *Киевская старина*, 1883. – Т. 6.
4. *Головацький Я.* Воспоминание о Маркіяне Шашкевиче и Иване Вагилевиче // *Литературный сборник.* – Львов, 1885. – Вып. 1–3.
5. *Известия литературные [из Львова] // Москвитянин.* – 1841. – Ч. III. – № 6.
6. *Кирчів Р.* Український фольклор у польській літературі (період романтизму). – К., 1971.
7. *Лист І. Бірецького до Я. Головацького від 13.XI.1840 р. // Кореспонденція Якова Головацького в літах 1835–49.* – Львів, 1909.
8. *Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаніка НАН України. Відділ рукописів.* – Фонд Томасіка. – № 671. – Пол. 14. – арк. 30/зв.
9. *Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаніка НАН України. Відділ рукописів.* – Фонд 671. – П. 14. – Арк. 12, 13.
10. *Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаніка НАН України. Відділ рукописів.* – Ф. 674. – П. 14. – Арк. 11/зв.
11. *Львівська національна наукова бібліотека ім. В.С.Стефаніка НАН України. Відділ рукописів.* – Фонд 118. – № 671. – п. 14.
12. *Москвитянин.* – 1841. – Ч. 3.
13. *Москвитянин.* – 1843. – Ч. 7.
14. *Онишкевич І.* Руська бібліотека. – Львів, 1884. – Т. 3. Писання М. Шашкевича, Івана Вагилевича і Якова Головацького.
15. *Письма к М. П. Погодину из славянских земель (1835–1861).* – Москва, 1880. – Вып. 3.
16. *Пытин А.* Обзор малорусской этнографии // *Вестник Европы.* – 1885. – Т. VI. – Кн. 11.
17. *Пытин А.* По поводу статьи г. Головацкого // *Вестник Европы.* – 1887. – Т. 1.
18. *Савченко Ф.* Листування Я. Головацького з О. Бодянським // *За сто літ.* – Київ, 1930. – Кн. 5.
19. *Свенцицкий И. С.* Материалы по истории возрождения Карпатской Руси. – Львов, 1905.
20. *Франко І.* «Король балагулів» Антін Шашкевич і його українські вірші // *Франко І. Зібрання творів: У 50 т.* – К., 1982. – Т. 35.
21. *Франко І.* Еміль Коритко, забутий слов'янський етнограф // *Франко І. Зібрання творів: У 50 т.* – Київ, 1982. – Т. 27.
22. *Центральний державний історичний архів України у Львові.* – Фонд 134. – Оп. 1. – Спр. 441. – Арк. 8/зв.
23. *Borkowski J. (Dunin) Pisma.* – Lwów, 1856.
24. *Borkowski J. Uwagi nad przekładem pieśni gminnych nowogreckich Aleksandra Chodzki // Haliczaniin.* – Lwów, 1830. – Т. 2.
25. *Czuryło.* – Biblioteka Warszawska, 1841. – Т. I.
26. *Karłowicz J. Żegota Pauli // Wisła*, 1888. – Т. II. – Ks. 3.
27. *Kniażnin F. D. Troiste wesele. Sielanka we 2 aktach // Poezye Franciszka Dyonizego Kniażnina.* – Warszawa, 1788. – Т. 3.
28. *Maciejowski W. Polska aż do pierwszej połowy XVIII wieku pod względem obyczajów i zwyczajów.* – Petersburg-Warszawa, 1842. – Т. 2.
29. *Пісні люду польського в Галици, зібрав Жегота Паулі.* – Lwów, 1838. – Przednowa.
30. *Пісні люду руського в Галици, зібрав Паулі Ігн. Жегота.* – Lwów, 1839, 1840. – Т. 1–2.
31. *Пісні польские і рускіе люду галицького / Зібрав і видав Вацлав з Олеска.* – Lwów, 1833.
32. *Wójcicki K. Pieśni ludu Białochrobatów, Mazurów i Rusi.* – Warszawa, 1836. – Т. I.
33. *Wójcicki K. Postępy w badaniach starożytności polskich // Rozmaitości (Lw.).* – 1833. – № 35, 31VIII.

One Episode from Early Ukrainian-Polish Cooperation in Folkloristics

Roman KYRCHIV

The article analyzes an uncompleted manuscript by Józef Dunin-Borkowski (1809–1843) – a writer, one of the active figures of Polish cultural life in Halychyna. The manuscript was discovered among the materials of Lviv antiquarian Józef Tomasik in the V. Stefanyk National Scientific Library of Lviv of NAS of Ukraine. The Polish folklorist started his research relying on the materials related to collections of folk songs by Wacław of Olesko, K. Wójcicki, J. Konopka and Żegota Pauli, which was prepared for him by his Ukrainian colleagues and close friends I. Vahylevych and Ya. Holovatskyi. The author believes that this uncompleted manuscript is an interesting document of romantic folkloristics and one of few preserved works from the legacy of still unrenowned scholar J. Dunin-Borkowski, and it testifies to his keen interest in the Ukrainian folklore, close relationships and fruitful cooperation with Ukrainian cultural figures. Attached is a preserved part of the text of J. Dunin-Borkowski's article translated into Ukrainian.

Key words: manuscript, folk songs, folkloristics, collections, cooperation.

Эпизод из раннего украинско-польского сотрудничества в области фольклористики

Роман КЫРЧИВ

В статье проанализирована незаконченная рукопись писателя Юзефа Дунина-Борковского (1809–1843) – одного из активных деятелей польской культурной жизни в Галиции. Рукопись найдена среди материалов львовского антиквара Юзефа Томасика во Львовской национальной научной библиотеке им. В. Стефаника НАН Украины. Свое исследование польский фольклорист начал писать на основе материалов о сборниках народных песен Вацлава из Олеска, К. Вуйцицкого, Я. Конопки, Жеготы Паули, которые подготовили для него его украинские коллеги и близкие приятели И. Вагилевич и Я. Головацкий. По мнению автора, незавершенная рукопись является интересным документом романтической фольклористики, одним из немногих сохранившихся трудов из наследия малоизученного до сих пор ученого Ю. Дунина-Борковского, свидетельствующего о его активном интересе к украинскому фольклору, тесных связях и продуктивном сотрудничестве с украинскими культурными деятелями. Ниже добавлена сохранившаяся часть текста статьи Ю. Дунина-Борковского в украинском переводе.

Ключевые слова: рукопись, народные песни, фольклористика, сборники, сотрудничество.

Стаття надійшла до редколегії 24.01.2011

Прийнята до друку 25.03.2011

Додаток

ЗГАДКА ПРО ЗБІРНИКИ НАРОДНИХ ПІСЕНЬ, ЗОКРЕМА ПРО ПІСНІ РУСЬКОГО ЛЮДУ В ГАЛИЧИНІ, ВИДАНІ ЖЕГОТОЮ ПАУЛІ (Львів, 1839-40, томів 2)

Народні пісні належать до найцінніших пам'яток, які посідає будь-який народ. Вони переховують пам'ять минулого, багатьох подвигів і подій, які історія часто поминає, а котрі не раз є дуже важливими якщо не для пізнання минулого цілого краю, то для історії певної місцевості й окремих особистостей, вони показують життя і звичаї простолюду та всі ті повороти щастя і нещастя, через які проходить душа селянина у щоденному житті. Тим вони полегшують пізнання народу з багатьох поглядів, зрештою, збагачують писемну мову свіжими словами і зворотами, а літературу багатьма образами та думками, що відзначаються глибокою правдою, виразністю, не раз дивною красою природної безпосередності, простотою й поетичною чарівністю.

Всі народи мали і мають подібні пісні, їх можна вважати початком, витокком поезії, адже історія кожного народу та писемності починаються із дрібних пісеньок,

що складалися на честь божеств і природи, а також тих, що виражали почуття, пов'язані з різними станами, заняттями та суспільними взаєминами. Звідси походить і те, що вони діляться на безліч родів і видів і що протягом віків підлягають різноманітним змінам, втрачаючи дещо зі своїх властивостей чи набуваючи інших, оскільки, будучи найтісніше пов'язаними з життям і перебуваючи, як і воно, в постійному русі, підлягають впливам, якого воно зазнає.

Народна поезія завжди привертала до себе увагу думаючих і учених людей. Уже в найдавніших часах бачимо мислителів, які старанно збирали її твори – в них добре відбиті звичаї народу, а пізнання останніх було підставою їхньої праці.

Важко з певністю сьогодні визначити, наскільки народні пісні спричинилися в старожитних народів до створення поезії і поем, які дійшли до нас. Але то певне, що їхній вплив на твори, якими є героїчні поеми індіців та інших народів, був немалий, як то явно видно з порівняння їх із сьогодні існуючими піснями.

Тільки недавніми часами почали займатися в Європі народними піснями. Зібрано їх немало, а слов'яни в цій праці стали найвище. Збір сербських пісень Вука Караджича, котрого кілька томів вийшло давніше, а інші тепер виходять, звернув увагу посторонніх на народну поезію слов'ян, котра з погляду краси не уступає жодній іншій, і захопив побратимців до відшукання скарбів, які кожний на власній землі мав. Але не тоді тільки вперше оцінено їхню цінність. Упродовж довгих літ промовляли вони до сердець не тільки сільського люду, а й освічених людей та митців, хоч ніхто не зайнявся їхнім збиранням. Досить прочитати давніших наших поетів, зигмунтовських письменників⁸, щоб переконатися, що мова простолюддя не була їм байдужою, що вони знали і навіть користувалися народними піснями. За доказ нехай служать «Собутки»⁹ Яна Кохановського, селянки Зіморевича¹⁰, деякі поезії Рея і Кльоновича. Але і в тому немає нічого дивного, що в той час не думали про їхнє збирання. Для виникнення якоїсь ідеї потрібні сприятливі умови і певні зародки, так само як для появи квітки потрібні відповідний ґрунт, сонце, насіння, пора. Тоді їх не збирали, бо не думали, що коли-небудь їх може не стати. Потреба постала від напливу чужоземщини, що стала загрозою для чистоти нашої мови і письменства, навали чужих звичаїв, що докотилися аж до наших вогнищ і нависли небезпекою денаціоналізації. Ця потреба породила такого мужа, як Ходаковський, котрий полум'яним серцем полюбив нашу старожитність і захоплювався нею все більше в міру того, як щодень пізнавав її зникаючі сліди. Він став творцем думки, що уберегла від занепаду захитану будову. Від часу Ходаковського праця на полі Слов'ящини і давньої історії стала розвиватися, набула мети і барви. Учені взялися до пошуків і опису пам'яток і древностей; ожили порослі мохом написи, розкрилися давні могили, набрали ціни і почали подобатися народні перекази і легенди, які погордливо називали кухонними казками і байками з-під куделі. Почали все більше переконуватися у справедливості старого прислів'я: «В Парижу не зроблять із вівса рижу». І не шукали більше розуму за кордонами, а стали все більше горнутися до рідної землі. Тоді відкрилася і народна пісня, а з тих усіх численних залишків минувшини, уламків, звуків і голосів складалося власне національне обличчя і його щораз ясніший, виразніший і привабливіший вираз.

Ходаковський подібно Гуверу з кількох виразів, кількох назв, уламків і похоронних урн хотів відбудувати передхристиянський світ слов'ян. Мав досить серця і духу, але смерть передчасна видерла його. Як лебідь, уронив він працю, котру

⁸ Польських письменників XVI ст., часу королів Зигмунта I (старого) і Зигмунта II Августа.

⁹ Основана на фольклорному матеріалі поема польського поета XVI ст. Яна Кохановського «Pieśń świętojańska o sobutce».

¹⁰ Ліричні поезії в дусі народних пісень польського поета XVII ст. Юзефа Бартоломея Зіморевича «Sielanki nowe ruskie».

можна б назвати піснею, сповненою сили і натхнення¹¹. Перший із нас він збирав пісні народні, перекази та прислів'я і повідав, яка користь із цих матеріалів. Пізніше багато пустилося тою самою дорогою, збирали пісні, оповідання, прислів'я люду, всі, очевидно, з найкращими намірами, але з неоднаковим талантом, а, отже, і з різними результатами.

Не одному, може, здається, і деякі збирачі дали цьому достатній доказ, що для видання народних пісень нічого більше не треба, тільки здорові руки, щоб записати те, що чуєш з уст співаків, або перекопіювати з чужих записів. Однак ж справа мається цілком інакше, якщо із зібраних пісень хочемо мати якусь користь. Треба докладно знати народну мову, її різні наріччя і відмінності, бути обізнаним із жителям простолюддя, знати, як із ним говорити і де чого шукати; треба якнайдетальніше і без жодних відмін, а тим більше без поправок все так записувати, як людина співає, з сумлінною фіксацією місця, де пісню співають. Не говорю вже про розбір тих пісень із погляду історичного й естетичного, що значно підняло б цінність збору, але це не від кожного збирача можна вимагати. Однак особливостей мови необхідно всюди дотримуватися якнайдокладніше, відсутність їх робить пісні безвартісними. Однак не всі збирачі приділяють увагу цьому важливому завданню. Не один помилковий висновок, не одне помилкове зауваження, які тут і там зустрічаються в різних працях, пішли з того, що читачі сліпо вірили у вирази і форми мови в піснях, записаних із помилками чи покалічених збирачами. Очищення всіх збірників пісень від подібних помилок і тим самим повернення їм властивої барви, без котрої, принаймні з мовного погляду, не мають жодної вартості, було б завданням однаково гарним і корисним, як і саме їх збирання. А до того, як хтось займеться тією важливою працею, ми вирішили сказати кілька слів про збірники народних пісень, які до цього часу видані у нас, і обширніше розібрати пісні, видані паном Жеготою Паулі, як збірник, в якому бачимо найбільше грубих помилок.

Вацлав з Олеська (Залеський) найперший виступив у нас із народними піснями, проте його збірник не заслуговує на перше місце. Ця честь, безперечно, належить К. В. Вуйціцькому¹². Після нього йдуть пісні краківського люду, зібрані Я. Конопкою, далі згаданий збірник Залеського, нарешті Паулі.

К. Вл. Вуйціцький збирав пісні під час своїх подорожей по краю, деякі одержав від різних осіб. Знаходяться тут пісні майже з цілої Польщі, найменше є великопольських, але й ті або неповні, або тут і там пошкоджені. Його збірник¹³ містить історичні пісні, обрядові, любовні, краков'яки і т. д. і є одним із найвизначніших. Цікавий вступ приготував до їх читання. Шкода тільки, що надто дороге видання робить цю книжку для багатьох недоступною. Назва «білохробати» видається нам недоречною.

Пісні краківського люду, зібрані Конопкою¹⁴, містять краков'яки, весільні, обрядові, різного змісту і загадки. Видно велику старанність і знання предмета при їх збиранні, мова всюди чиста і природна, навіть коротка, але гарно написана передмова надає привабливості цій скромній книжці. Краков'як 122 (с. 20) не здається нам народною піснею. Однак не будемо наполягати на своїй думці.

Вацлав з Олеська сам не збирав пісень, але одержав їх від різних осіб. Збірник його вийшов 1833 р. Докоряли йому, і слушно, що між народні пісні помістив дя-

¹¹ Йдеться про трактат Зоріана Доленги-Ходаковського (1784–1825) «O słowiańszczyźnie przed chrześcijaństwem» (1818).

¹² Автор мав на увазі народознавчі подорожі Казимира Владислава Вуйціцького (1807–1879) по Південному Підляшшю в 1825–1826 рр. і його публікацію «Podróż w Podlasiu» (Dziennik Warszawski. – 1826. – Т. XI. – № 34. – S. 234–275), у якій мовиться про записи великої кількості народних пісень.

¹³ Йдеться про збірник К. Вл. Вуйціцького «Pieśni ludu Białochrobatów, Mazurów i Rusi znad Bugu» (Warszawa, 1836. – Т. I; 1837. – Т. 2).

¹⁴ Йдеться про збірник Юзефа Конопки (1818–1880) «Pieśni ludu krakowskiego» (Kraków, 1840).

ківські композиції, міщанські пісні і навіть твори знаних поетів. Адже не зробив цього через незнання, а скоріше через фальшиве уявлення про них. І він, і Паулі тільки при деяких піснях указують місце запису; інакше й не могло бути, оскільки самі не збирали. Руська мова в цьому збірнику дуже покалічена, а вживаний Вацлавом з Олеська правопис не скрізь передає властиве звучання. Книгу відкриває обширна вступна стаття, у якій старанно зібрав думки чужих письменників про народну поезію взагалі і з них скомпонував гарну цілість, додав також відомості про подібні збірники в інших слов'ян, але особливо про видані ним пісні говорить небагато – не доставало йому ближчого знання люду і його наріч. При цьому ця стаття викликала у свій час враження, хоча була написана шершавим і подекуди силуваним стилем. Пісні 5 (с. 53), 4 (с. 485) є російські і невідомі галицькому людові¹⁵. Перша є гаїлкова – Сахаров, 21; пісні 3, 5, 6 (с. 88, 90, 91) є творами василіанина Добриловського; пісню 37 (с. 234) створив Климівський; пісня I (с. 202) взята із Князьніна; рівно ж пісні 9 (с. 93), I (47), 7 (208), 29 (229), 43 (239, 46 (241), 94 (277), 109 (285), 116 (292), 133 (305), 134 (306), 136 (307), 149 (318), 150 (320), 155 (325), 161 (329), 179 (342), 185 (347), 186 і 187 (348), 188 (349), 194 (357), 195 (358), 199 (360), 243 (388), 280 (413), 282 (415), 356 (462) не є народними піснями, найправдоподібніше дяківськими композиціями. Не згадуємо польських пісень, вибраних у різних письменників, бо вони всі є добре відомими. Між любовними знаходиться кілька таких, які треба помістити між коломийками, бо до них належать.

Жегота Паулі видав польські народні пісні (1838) і пісні українського люду в Галичині у 2-х томах (1839–1840). Пісні польського люду краще вдалися; здається, що в значній мірі сам збирав їх і що знає мову простолюття. Додані до них коментарі – здебільшого добрі, але також нерідко разять розтягнутістю і повторенням загальновідомого речей. Все ж із польських пісень того збірника можна користати, і ми вдячні за них п. Паулі. Не так мається справа з руськими піснями. Треба з жалем визнати, що, розглянувшись у них, складається враження, ніби п. Паулі тільки про те розходилося, щоб видати два томи українських пісень без уваги на те, в який спосіб це здійснити. Таке легковаження свого предмета завжди гідне осуду, бо робить із літератора дилетанта або ремісника і є дуже шкідливе, недопустиме у творах, що містять національні пам'ятки, оскільки можуть дати неправдиве уявлення про народ і його характер. Повторюємо ще раз, що до видавання народних пісень, оповідань і т. д. потрібно чогось більше, ніж здорових рук для переписування, і радимо, щоб ніхто без попередньої підготовки, без ґрунтового знання народних наріч, без гарячого замилювання не брався до подібної праці, бо навіть якщо ж множити книжки, з яких мало користі або й взагалі нема пожитку. Коли б Паулі перед виданням своїх пісень познайомився ближче з руською мовою, коли б не конче прагнув видати їх багато або тільки те, що сам зібрав, був би, напевне, його збірник набагато меншим, але не була б мова такою поперекручуваною і не вмистив би пісень, цілком не відомих галицькому людові.

Запевняє п. Паулі в передмові, що деякі пісні передрукував зі збірника Максимовича почасти тому, що ті ж самі пісні співає люду у Галичині, почасти, що збірник Максимовича є для нас невідомий, і позначає ті пісні виразом «українська». Не досить ясно висловлюється. Здавалося б, що й такі друкує, яких галицький люду не співає, тільки для поширення їх. Але ми щиро визнаємо, що не довіряємо словам автора, і саме тому...

Переклав із польської й додав пояснення Роман Кирчів

¹⁵ Автор має на увазі веснянку «А ми просо сіяли, сіяли» і вояцьку пісню «Гей на горі, там гуляли гузари». Твердження про їхнє російське походження – помилкове.

¹⁶ Йдеться про збірник «Песни русского народа, собранные И. Сахаровым» (СПб., 1838–1839).